

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ*

Security Approaches of International Relations Theories: A Comparative Analysis

Bilal KARABULUT**

Öz

Geleneksel güvenlik yaklaşımları, devlet merkezli bir dünya görüşünü idealize ederken; yeni güvenlik anlayışı büyük ölçüde birey merkezli bir bakış açısına sahiptir. Böylesi bir farklılık, bu iki yaklaşımın güvenliği ele alış biçimlerini derinden etkilemektedir. Bu iki farklı güvenlik anlayışının uluslararası ilişkiler kuramlarındaki karşılığı ise pozitivist kuramlar ve post-pozitivist kuramlardır. Bu bağlamda çalışmanın temel sorunsalı, pozitivist yöntemi benimseyen uluslararası ilişkiler kuramları ile post-pozitivist yöntemi kullanan kuramların güvenlik yaklaşımları arasında benzer yönler var mıdır? Yoksa iki yaklaşım arasındaki farklılaşma/ayrışma çok daha derin epistemolojik ve ontolojik anlamlar mı içermektedir? Bu kapsamda çalışmada uluslararası ilişkiler kuramlarının güvenlik anlayışları karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Pozitivist Kuramlar, Post-Pozitivist Kuramlar, Güvenlik, Geleneksel Güvenlik Yaklaşımı, Yeni Güvenlik Yaklaşımı.*

Abstract

While traditional security approaches idealize a state-centric worldview, the new security understanding has a largely human-centric perspective. Such a difference deeply affects the way these two approaches deal with security. The counterpart of these two different security conceptions in international relations theories are positivist theories and post-positivist theories. In this context, the main problematic of the study; Are there similar aspects between the international relations theories adopting the positivist method and the security approaches of the theories using the post-positivist method? Or does the differentiation / divergence between the two approaches contain much deeper epistemological and ontological meanings? In this context, the security understanding of international relations theories will be analyzed comparatively.

Keywords: *Positivist Theories, Post-Positivist Theories, Security, Traditional Security Approaches, Non-Traditional Security Approaches.*

* **Makale Geliş Tarihi:** 02.03.2021 **Yayına Kabul Tarihi:** 24.04.2021

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
e-posta: bilalkarabulut@yahoo.co.uk, ORCID: 0000-0002-4751-6165.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

GİRİŞ

Bilimsel düşünce, insanoğlunun gerçekliğe ulaşması gayesini sistemli hale getirme çabasıdır. Bilimsel kuramlar olmaksızın tutarlı bir şekilde öğrenmek veya hareket etmek imkânsız olurdu. Ayrıca, genelleme ve soyutlama olmadan bilimsel çalışmaların yürütülmesi imkânsız hâle gelirdi. Uluslararası ilişkiler alanında da kuramsal bir temele dayandırılmayan analizler her zaman bilimsellikten uzak olacaktır. Kuramların yanı sıra yöntembilim üzerinde de durulmalıdır. Kuramlar test edilebilir veya yanlışlanabilir hipotezlerden oluşmalıdır. Dolayısıyla hipotezlerin sorgulanabilmesi için yöntembilime ihtiyaç vardır. Diğer bir anlatımla yöntembilim, bir nevi bilimsel araştırma programı ya da denetleme mekanizması olarak düşünülebilir.

Yöntemsiz yol almak, engin okyanuslara yelken açmış pusulasız bir gemide rotasız kalmak gibidir. Bu bağlamda kuramlara yol haritası, yöntembilime ise pusula nazarıyla bakılabilir. Belirli yöntemler ve belirli kuramlarla olgu ve olayların açıklanma çabası, bu sistemli düşünme biçiminin ürünleridir. Fakat adalet ya da özgürlük, güvenlik ya da eşitlik gibi sosyal bilimlerin en temel kavramlarında bile üzerinde odaya sağlanmış genel yaklaşımlar yoktur. Farklı kuramların, gerçekliği arayışlarında kullandıkları farklı yöntemler bunun sebeplerinden biridir. Yine ele alınan kavramın nasıl bir dünya görüşü veya bakış açısıyla analiz edildiği de önemlidir. Bu nedenlerden ötürü sosyal bilimlerin tüm disiplinlerinde olduğu gibi güvenlik çalışmalarında da çok farklı kuramlar, ekoller ya da okullar ortaya çıkmıştır. Zamansal ve mekânsal olarak bir kalıba sokulamayacak dinamik bir kavram olan güvenlik, değer yargılarından da bağımsız değildir. Fakat bu farklı kuramsal yaklaşımlar bilimsel bir tezatlık şeklinde değil; fikirsel bir zenginlik olarak kabul edilmelidir.

Sosyal bilimlerin diğer tüm alanlarında olduğu gibi güvenlik çalışmalarında da kuramsal bakış açılarında ihtiyaç vardır. Kuram/Teori en

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

genel anlamda; bir olayı ya da olguyu açıklamak için kullanılan, birbirine bağlı tezler ve düşüncelerden oluşan sistematik bir düşünme biçimidir. Böylesi bir bilimsel çerçevede içinde sunulan düşünce yapıları, hem var olanı anlamak ve anlamlandırmak adına hem de geleceğe ilişkin projeksiyonlar sunabilmek için oldukça işlevsel ve bilimseldir. Ancak söz konusu sosyal bilimler ve uluslararası ilişkiler olduğunda, değişkenleri sabit tutmak, diğer bir anlatımla genel geçer ilkelere ulaşmak son derece zordur. Uluslararası ilişkiler dinamik bir yapıya sahip olduğu için kuramların da bu hızla değişen yapıyı takip etmesi ve kendini güncellemesi gerekmektedir. Bu nedenden ötürü, kuramların uluslararası ilişkiler açısından taşıdığı en önemli değer “düşünme biçimlerini geliştirmesi” ve “ortak paydaların ortaya çıkarılması” olduğu söylenebilir.¹ Bu kapsamda kuramlar genel yasalara ulaşmak gibi iddialı bir yaklaşım yerine, bilimsel gelişim ve düşünsel zenginlik bağlamındaki katkıları üzerinden değerlendirilmelidir. Bunun yanı sıra genel yasalara ulaşılmasa dahi, genellemeler yapmak, adeta bilimsel bir zorunluluktur.

Çok temel bir düzeyde, farklı kuramsal okullar ve disiplinler, kuramların (en azından) genellemeler olarak anlaşılması gerektiği konusunda hemfikirdir. Başka şekilde ifade etmek gerekirse, kuramlarla bir olayı ve olguyu kavramak daha kolay olabilir. Bilimsel kuramlar olmaksızın tutarlı bir şekilde öğrenmek veya hareket etmek imkânsız olurdu. Ayrıca genelleme ve soyutlama olmadan bilimsel çalışmaların yürütülmesi imkânsız hâle gelirdi.² Uluslararası ilişkiler alanında da kuramsal bir temele dayandırılmayan analizler, her zaman bilimsellikten uzak olacaktır. Betimleyici/deskriptif bir anlatım yöntemi olay ya da olgu analizlerinde kullanılabilir; fakat aslolan kuramsal çerçevenin rasyonel bir biçimde belirlenmesidir.

1 Joyce P. Kaufman, *Introduction to International Relations: Theory and Practice*, Lanham, Rowman&Littlefield Publishers, Maryland 2013, s. 31

2 Hans Joas-Wolfgang Knöbl, *Social Theory: Twenty Introductory Lectures*, Cambridge University Press, Cambridge 2009, s. 4-5.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Kuramların yanı sıra yöntembilim üzerinde de durulmalıdır. Kuramlar, test edilebilir veya yanlışlanabilir hipotezlerden oluşmalıdır. Dolayısıyla hipotezlerin sorgulanabilmesi için yöntembilime ihtiyaç vardır. Diğer bir anlatımla yöntembilim, bir nevi bilimsel araştırma programı ya da denetleme mekanizması olarak düşünülebilir. Sağlam bir yöntembilime dayanmayan kuramların uzun ömürlü olmayacağı söylenebilir.³ Uluslararası güvenlik çalışmalarında da temelde iki farklı yöntemsel anlayış vardır. Bunlar pozitivism ve post-pozitivismdir. Geleneksel güvenlik kuramları pozitivist bir yaklaşımı benimsemişken; yeni güvenlik kuramları büyük ölçüde post-pozitivist bir anlayışa sahiptir.

Fransız düşünür Auguste Comte tarafından geliştirilen pozitivist anlayış, sosyal bilimlerde de pozitif bilimlerdeki gibi genel yasalara ulaşılabilmesi için ortaya konan bir yaklaşımdır. Değerlerden arınmış objektif bilginin olabileceği ve bu nedenle herkes tarafından kabul edilebilecek genellemelere ya da yasalara ulaşılabileceğini iddia etmektedir. Determinist bir anlayışı benimsemiş olan pozitivist yöntem, tekrar eden sebep-sonuç ilişkilerden hareketle, gelecekteki olgu ya da olayların öngörülebilir olduğunu savunmaktadır.⁴ Pozitivist yöntembilim, en genel anlamda bilimin çalışma alanının ancak somut/materyal olgu ve olaylar olabileceğini iddia etmektedir. Diğer bir anlatımla, ampirik, deneye tabi tutulamayan metafizik, soyut ve teolojik olay ve olgular bilim dışıdır. Post-pozitivist kuramlar ise bu indirgemeci anlayışa karşı çıkmakta ve normatif öğelere de çalışmalarında yer vermektedir. Pozitivism gerçekliği somut olanda ararken; post-pozitivism daha çok akıl ve algı düzeyinde inşa edilen gerçekliklerle ilgilenmektedir. Pozitivist ve post-pozitivist güvenlik kuramları, yalnızca yöntembilim açısından ayrışmamakta, epistemolojik ve ontolojik olarak da çok farklı anlayışları temsil etmektedir.

3 Detlef F. Sprinz, *Models, Numbers, and Cases: Methods for Studying International Relations*, University of Michigan Press, Michigan 2004, s. 4.

4 Paul R. Viotti-Mark V. Kauppi, *International Relations Theory*, Longman, New York 2019, s. 333.

Bu kapsamda “neden kuram ve yöntembilime ihtiyaç duyarız?” ve “Geleneksel güvenlik anlayışından yeni güvenlik anlayışına geçişin temel sebepleri nelerdir?” sorularına şu cevaplar verebilir: Öncelikle, kuram ve yöntembilim olmaksızın hiçbir sosyal bilimler disiplinde ilerleme kaydedilemez. Güvenlik çalışmalarının bilimsel bir zeminde yürütülebilmesi için de kuramsal çerçevelere ihtiyaç vardır. İşte bu noktada, geleneksel güvenlik anlayışı ile yeni güvenlik anlayışı ayrımı ortaya çıkmaktadır. Geleneksel güvenlik anlayışı içinde yer alan idealizm, realizm ve neo-realizm “pozitivist yöntembilimi” kullanırken; yeni güvenlik anlayışının temsilcileri eleştirel kuram, inşacı kuram, postmodernizm ve feminist kuram, post-pozitivist yöntembilimi kullanmaktadır. Dolayısıyla geleneksel güvenlik anlayışından yeni güvenlik anlayışına geçişin sebeplerinden ilki “yöntembilimsel farklılıktır.” Bu sebeplerden ikincisi; Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve üçüncüsü de küreselleşme sürecidir. Özellikle küreselleşme sürecinde teknolojinin artan bir ivmeyle gelişmesi hem yeni tehditler ortaya çıkarmış hem de var olan tehditlere bambaşka formlar kazandırmıştır. Böylesi bir gelişme güvenliğin “derinleştirilmesi” ve “genişletilmesini” kaçınılmaz hale getirmiştir.

“Güvenlik kuramlarının taşınması gereken temel özellikler neler olmalıdır?” sorusu ise şu şekilde cevaplandırılabilir: Söz konusu güvenlik kuramları olunca, bu alanda çalışma yapan bir araştırmacının öncelikli olarak incelediği olay ve olgunun yapısına uygun bir kuramsal çerçeve oluşturması gerekmektedir. Örneğin; ABD ve Çin’in askeri gücünü karşılaştırmalı analiz yöntemiyle ele alan biri için sayısal veriler; yani pozitivist yöntembilim yol gösterici nitelikte olabilir. Ancak söz konusu olan iki ülkenin kültürel hegemonya bağlamında karşılaştırılması ise burada pozitivist yöntembilim yeterli olmayacak ve post-pozitivist bir bakış açısına ihtiyaç duyulacaktır. Ayrıca güvenlik kuramları hem birbirleriyle etkileşime açık olmalı hem de konunun mahiyetine göre sosyoloji, psikoloji, tarih, coğrafya, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi gibi pek çok

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

farklı disiplinden yararlanmalıdır. O nedenle güvenlik kuramlarının en ayırt edici özelliği, inter-disipliner/disiplinler-arası bir yapıda olmalarıdır.

Bu kapsamda makalede iki temel bölüm vardır. İlk bölümde geleneksel uluslararası ilişkiler kuramları olan idealizm, realizm ve neo-realizmin güvenlik yaklaşımları ele alınacaktır. Bu sıralama, tarihsel akışı göz önünde bulunduran, kronolojik bir sıralamadır. Ayrıca geleneksel güvenlik anlayışından, yeni güvenlik anlayışına geçişte bir köprü vazifesi gören Kopenhag Güvenlik Çalışmaları Okulu da bu bölüm kapsamında incelenecektir. İkinci bölümde ise post-pozitivist uluslararası ilişkiler kuramlarının güvenlik yaklaşımları incelenecek olup; bu çerçevede eleştirel kuram, inşacı kuram, postmodernizm ve feminist kuram ele alınacaktır.

GELENEKSEL ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI VE GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

İDEALİZMİN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Uluslararası ilişkilerin ayrı bir disiplin olarak sosyal bilimler içinde yerini alması ve yöntembilimsel olarak pozitivist benimsenmesi, ilk dönem yaşanan idealizm-realizm tartışmasıyla mümkün olmuştur. İdealizm (ütopyacılık) ve realizmin (siyasi gerçekçilik) kökenleri her ne kadar çok eskilere dayansa da özellikle I. Dünya Savaşı sonrası dönemde bilimsel çerçevelerinin çizilmeye başlandığı görülmektedir. Bu iki yaklaşımın temelde felsefi yönü ağır basan bir soruya verdikleri birbirine tezat cevaplarla birbirlerinden ayrıştıkları gözlemlenmektedir. Bu soru, “insan doğuştan iyi bir varlık mıdır?” ya da “dünyadaki şiddetin sebebi insan mıdır; yoksa sistemik hatalar mıdır?” şeklindedir. Sorunu sistem düzeyinde gören idealistler ve sorunu aktör düzeyinde arayan realistlerin ayrıldıkları en temel nokta, mevzubahis soruya verdikleri cevaplarda gizlidir.

Ütopyacılık, akılcılık veya liberalizm olarak adlandırılan idealizm, temel olarak “olandan öte olması gerekenden” söz eden bir fikir akımıdır. Kökenleri

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

John Locke, Jeremy Bentham, Jean Jacques Rousseau, David Hume ve Immanuel Kant gibi önemli düşünürlerin görüşlerine dayanır. Bunların yanı sıra Arnold Toynbee, Alfred Zimmern ve Norman Angell gibi düşünürler de liberalizmin şekillenmesine katkı sağlamışlardır. Realistlerin hareket noktası olan güç ve ulusal çıkar kavramsallaştırmalarından uzak durup, etik değerler ve evrensellik üzerine kurulu bir anlayışla yola çıkmışlardır. Böylesi bir doğrultuda demokratik rejimlerin gelişmesi, kurumsal yapılar olarak uluslararası örgütlerin geliştirilmesi ve yaygınlaşması, silahsızlanma çabalarına hız verilmesi ve uluslararası hukuk kurallarının geliştirilmesi, idealist düşünürlerin en önemli söylemleridir.⁵

İdealizmin en önemli başarılarından biri, ilk uluslararası ilişkiler kürsüsünün 1919 yılında İngiltere'nin Aberystwyth kentinde bulunan Wales Üniversitesi'nde kurulmuş olmasıdır.⁶ Fakat bu başarıyı liberalizme mi idealizme mi mal etmek gerekir? Literatürdeki genel eğilim, idealizmi liberal yaklaşımların uluslararası ilişkiler versiyonu olarak görmektir. Diğer bir anlatımla, kendilerini idealist teorisyen olarak adlandıran bir okul ya da ekol yoktur. Edward Carr ve Hans Morgenthau'nun ütopyacılık olarak adlandırdığı idealizm, aslında realizmin kendini konumlandırırken kullandığı bir karşıtlık aracıdır.⁷ Hegel'in diyalektik mantığından hareket eden realistler, bir yandan ne olduklarını ortaya koyarken; diğer taraftan da idealizm üzerinden ne olmadıkları ifade etmişlerdir.

Aydınlanma düşüncesi ve ardından gelişen liberalizm akımı idealizmin kökenlerine işaret eder. Bu düşünce, akılcılık ve ilerleme gibi iki temel olguya dayanmaktaydı. Bu kapsamda bireyler, özünde rasyonel (akılcı) ve iyidirler. Dolayısıyla savaşların yegâne sebebi devletlerin mutlakiyetçi ve

5 Bilal Karabulut, "Birinci Dünya Savaşı ve Uluslararası İlişkilerde İdealizmin Yükselişi", *Akademik Bakış*, 8(15), 2014, s. 66.

6 Richard Lebow, *A Cultural Theory of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2008, s. 1.

7 Robert M.A. Crawford, *Idealism and Realism in International Relations: Beyond the Discipline*, Routledge, London 2000, s. 30-31.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

otoriter bir şekilde yapılanmalarınıdır. O halde şiddet, savaş, çatışma gibi olgular realistlerin iddia ettiğinin aksine insanın doğasından ziyade, yanlış sistemsel kurgulardan ve algılardan kaynaklanmaktadır. Uluslararası sistemin yeniden inşa edilmesi ve olası savaşların önüne geçmek için iki temel araç vardır. Bunlardan ilki, uluslararası hukukun geliştirilmesidir. İkincisi ise yeni uluslararası örgütlerin kurulması ve bu örgütler aracılığıyla uluslararası sisteminin daha barışçıl ve uzlaşmacı şekilde yeniden inşa edilmesidir.⁸

I. Dünya Savaşı sonrasında Wilson Prensipleri'nin öncülük ettiği idealist kuram, Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla altın dönemini yaşamıştır. Temel amaç, yeni kurallar, normlar ve örgütsel işleyişle savaşların önüne geçebilmektir.⁹ İki dünya savaşı arası dönemde, idealist yaklaşımın, gerek bilim camiasında gerekse pratik olarak devletlerin dış politika anlayışında genel kabul gören anlayış olduğu bilinmektedir. Özellikle Wilson Prensipleri ve Milletler Cemiyeti'nin kuruluşu idealizmin başarısı olarak nitelendirilebilir. Fakat tüm bu gelişmelere karşın, idealizm kısa bir süre sonra, paradigma olarak iflas etmiş ve yerini realizme bırakmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı yıkım gerek akademik dünyada gerekse devletlerin karar alıcıları üzerinde idealizmin inandırıcılığını ortadan kaldırmıştır. Bu durum, realizmin yaklaşık elli yıl sürecek hegemonyasının önünü açmıştır.

REALİZMİN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Realizmin anahtar kavramları sayılabilecek güç, devlet ve ulusal çıkar gibi olguları derinlemesine analiz eden düşünörlere bakıldığında, Thucydides, Niccolo Machiavelli, Thomas Hobbes, George W. F. Hegel, Edward Carr ve Hans Morgenthau'nun öne çıktığı görölmektedir.¹⁰ Yine bu düşünörlere,

⁸ Karabulut, a.g.e., s. 66.

⁹ Vitor Fernandes, "Idealism and Realism in International Relations: An Ontological Debate", *Janus.Net e-journal of International Relations*, 7(2), 2016, s. 16.

¹⁰ Mehmet Keyik-Mehmet Seyfettin Erol, "Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), Mayıs 2019, s. 17-18.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

insan doğası, politik gereklilikler ve varoluşsal yapılar üzerinden bir bilimsel çerçeve çizmeye gayret etmişlerdir.¹¹ Realist yaklaşımın payandaları olarak kabul edilebilecek bu düşünürler, yalnızca realizmi değil; uluslararası ilişkiler disiplindeki diğer görüş ve yaklaşımları da derinlemesine etkilemiştir.

Pozitivizmin yöntembilimsel zemininden hareket eden realizm, en genel anlamda insan doğasından hareketle devletleri tanımlayan, bir üst otoritenin yokluğu nedeniyle uluslararası ilişkileri anarşik bir sistem olarak gören ve bu nedenle güç ve ulusal çıkarı önceleyen bir yaklaşımdır.¹² Ulusal gücü merkeze alan realizm için bir ülkenin güç bileşkesinin en önemli ayağı askeri güçtür.¹³ Askeri gücü arttırmak, realistler için uluslararası alanda ayakta kalabilmenin yegâne yoludur.

Yunanlı tarihçi Thucydides (M.Ö. 460-M. Ö. 400), ilk realist düşünürlerden biri olarak kabul edilmektedir. *Peloponnesiya Savaşları'nın Tarihi* adlı kitabında silahlanma, güç, ittifak, caydırma ve güç dengesi gibi realizmin temel kavramlarını ilk kez o kullanmıştır. Realist düşünce geleneğinin bir başka temsilcisi ise Machiavelli'dir. 1513 yılında yazmış olduğu *Prens* adlı kitapta, en genel anlamda, "ulusal çıkar" olgusunu incelemiş ve devletlerinin çıkarlarının her türlü ahlaki ve moral değerden üstün olduğunu vurgulamıştır. Bu iki düşünürden sonra belki de realizmin en büyük düşünürü olan Hobbes'a geçilebilir. Hobbes, anarşi olgusundan hareketle, devletlerin nasıl ortaya çıktığını ele almaktadır.

Realizmin nüvesini şüphecilik (skepticism) oluşturmaktadır. Machiavelli'den Hobbes'a kadar pek çok realist düşünürde şüpheliğin derin izlerine rastlamak mümkündür. Örneğin, Hobbes'un *Leviathan (Canavar)* adlı eseri ele alınacak olursa, yazarın üzerinde en çok durduğu

11 R. B. J. Walker, *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*, Cambridge University Press, Cambridge 1993, s. 32.

12 Jack Donnelly, *Realism and International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, s. 9.

13 Marc Trachtenberg, "The Question of Realism", *Security Studies*, 13(1), 2003, s. 156.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

konunun insanoğlunun çıkarları için her yola başvurabilecek bir canlı olduğu gerçeğidir.¹⁴ İnsanoğluna yönelik bu kötümser ve kuşkucu bakış açısının izlerini, Hobbes'dan sonra gelen tüm realist düşünürlerde görmek mümkündür.

Hobbes, devlet mekanizmasının yaratılma sürecini şu şekilde özetler: İnsanlar doğa hâlinde yaşamaktaydı. Böylesi bir durumda; yani devlet gibi bir yaptırım mekanizmanın olmadığı doğa hâlinde, güç güce karşıydı. Zira doğası gereği bencil, hırslı, menfaatperest ve ihtiras yüklü insanoğlu arasında şiddet yüklü bir rekabet söz konusuydu. İşte insanlar, bu doğa hâlinde kurtulmak adına Leviathan'ı; yani Canavar'ı yaratmıştır. Hobbes'un tabiriyle Leviathan şeklinde inşa edilen devlet mekanizması, bu doğa hâline bir son verebilmek adına insanoğlunun kurduğu zorunlu bir yapıydı.¹⁵ Uluslararası ilişkilerde böylesi bir üst otorite olmadığı için bu sistem, "anarşik" bir yapıya sahiptir ve böylesi bir anarşi hâlinin doğal sonucu olarak da uluslararası ilişkilerde her zaman güç güce karşıdır.

Bahse konu olan düşünürler içerisinde en önemlisi Morgenthau'dur. 1948 yılında yayınlanan *Uluslararası Politika* adlı kitabı uluslararası ilişkilere daha kavramsal bir bakış açısı getirmeyi amaçlamış ve Morgenthau'yu önemli kılmıştır. Bu kitapta Morgenthau, insan davranışlarının ve dolayısıyla devletlerin davranışlarının açıklanmasında güç mücadelesinin önemini altını çizmiştir. Morgenthau'ya göre insan, doğası gereği güç peşinde koşar. Bu dürtü de insanları birbirleriyle çatışmaya sürükler. Dolayısıyla uluslararası sistem de kaçınılmaz olarak anarşiktir ve çatışmaya neden olur.¹⁶ Realizmin tarihsel süreçte, Alman düşünce sistematiğinden yararlanan Amerikalı düşünürler tarafından şekillendiği ve özellikle Soğuk Savaş dönemi başta olmak üzere, ABD dış politikasını şekillendiren temel

14 Charles R. Beitz, *Political Theory and International Relations*, Princeton University Press, Oxford 1999, s. 27-31.

15 Beitz, a.g.e., 29-31.

16 Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), 2004, s. 46-47.

etkenlerden biri olduğu söylenebilir. Savaş ve çatışma gibi olguları verili kabul eden; diğer bir anlatımla bu iki olguyu insan doğası gereği hep var olacak gerçekler olarak kabul eden realist anlayış, Soğuk Savaş döneminde yaşanan silahlanma yarışının en önemli nedenlerinden biridir.

Realizmin diğer uluslararası ilişkiler kuramlarından ayrılan en önemli özelliği, savaş ve çatışma olguları üzerine geliştirdiği yaklaşımlardır. Zira savaş ve çatışmanın, verili; yani değişmez sabit bir gerçeklik olarak kabul edilmesinin ötesinde, bu olguların gerekli olduğu varsayımı oldukça düşündürücü bir etik sorunun yaşanmasını beraberinde getirmektedir.¹⁷ Günümüzde eleştirel kuram, postmodernizm, inşacı kuram ya da feminist kuramın, uluslararası ilişkilerde ön plana çıktığı bilinen bir gerçektir. Fakat bu, geleneksel realist yaklaşımların tamamen reddedildiği, kullanılmadığı anlamına gelmemelidir. Özellikle de güvenlik olgusu söz konusu olduğunda çoğu düşünür, hâlen realist bakış açısından yararlanmaktadır.¹⁸ Yine benzer şekilde, çoğu devletin dış politikasında hâlen en geçerli olan yol haritası realizmdir. Devletler, ulusal çıkar ve güç maksimizasyonu gibi realizmin temel ilkelerini dış politikaların temelleri olarak görmeye devam etmektedir.

NEO-REALİZMİN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

İdealizm ve realizm, onlarca düşünürün sentezlediği kuramsal yapılardır. Oysa neo-realizm söz konusu olduğunda akla gelen ilk isim Kenneth Waltz'dur. Bu isim, neo-realizmin yaklaşımlarını, tezlerini ve kuramsal çerçevesini neredeyse tek başına çizmiştir. 1979 yılında yayınladığı *Uluslararası Politika Kuramı* adlı kitabında neo-realizmin temel prensiplerini ortaya koymuştur. Waltz, özellikle parçalardan hareketle bütünü anlama çabasındaki kuramları eleştirmiş ve kendi deyimiyle "indirgemeci" olarak

17 Michele Chiaruzzi, "Realism", R. Evatek, A. Burke and J. George der., *An Introduction to International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 36.

18 Jeffrey W. Legro-Andrew Moravcsik, "Is Anybody Still a Realist?", *International Security*, 24(2), 1999, s. 5.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

nitelendirilebilecek bu yaklaşımlar yerine sistemik bakış açılarına ihtiyaç olduğu iddia etmiştir.¹⁹

Neo-realizm ya da yapısal realizm, klasik realizme benzer şekilde hiyerarşik bir düzen içindeki uluslararası yapıyı kabul eden, yapısal olarak uluslararası sistemi anarşik bir olgu olarak değerlendiren bir kuramdır. Bu kurama göre, uluslararası ilişkiler alanındaki en önemli etken uluslararası ilişkilerin sistemik yapısı olarak düşünülmektedir. Bu yüzden devletlerin dış politikaları ve aralarındaki ilişkiler/etkileşimler irdelenmektedir. Analiz yöntemi, neo-realizmi, klasik realizmden ayırmaktadır. Waltz'a göre uluslararası sistem, "bir siyasi yapı ve etkileşim içinde bulunan öğelerden (uluslararası sistemde devletler) oluşan bir bütün" şeklinde tanımlanmaktadır. Kenneth Waltz'un yaptığı yapısal ve sistemik tanım, esasında realizmle çelişmemekte, hatta tam aksine realizmin düşünsel temellerinden yararlanılıp yeniden kurgulanan daha kapsamlı bir tanımlamadır.²⁰ Diğer bir anlatımla Waltz, resmin bütününden hareketle parçaları anlamlandırma çabasındadır.

Waltz'a göre, kendi kendine yardım (self-help) ilkesi nedeniyle ortaya çıkan davranış kalıpları ve uluslararası sistemin anarşik yapısı devletlerin dış politika tutumlarını büyük ölçüde şekillendirmektedir. Sistemden kaynaklanan unsurlar nedeniyle devletler bazen benzer davranışlar sergileyebilirler. Diğer yandan devletlerin kendi iç dinamiklerinden kaynaklı siyasi değişimleri açıklama hususunda yetersiz kalması meselesi, devlet davranışlarını homojen şekilde ele alan yaklaşıma eleştiriler yöneltmektedir. Devletlerin benzer davranışlar gösterdiğini düşünen Neo-realizmin sistem yaklaşımı, yapı ve sonuç farklılıklarına sebep olan temel unsuru, devletlerin güç kapasiteleri olarak değerlendirmektedir. Sistemin yapısı güç dağılımındaki farklılıklara göre değişebilmektedir. Bu bağlamda

19 Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing Company, California 1979, s. 19.

20 İskender Serdar, "Neo-realizm, Neoliberalizm, Konstruktivizm ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış", *The Journal Of Europe-Middle East Social Science Studies*, 1(1), 2015, s. 16.

devletlerin tehdit olarak gördükleri devletlerin gücünü dengeleme çabası, ulusal güvenliğin korunması ve herhangi bir güç unsurun uluslararası sistemde egemen bir unsur olarak öne çıkmasının engellenmesi adına girişilen bir eylemdir. Waltz'a göre uluslararası sistemin temel kuramı olan güç dengesinin örneği, Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu sistemidir.²¹ Güç dengesinde iki kutuplu sistem yanında üç, dört ya da beş kutuplu sistemler de vardır. Örneğin, 1815-1914 arası dönemi kapsayan Klasik Güç Dengesi Sistemi ya da Avrupa Ahengi Sistemi beş kutuplu sisteme örnek olarak gösterilebilir.

Özetle, Waltz tarafından sistematize edilen neorealist kuram, uluslararası güvenlik söz konusu olduğunda güç dengesi olgusuna işaret etmektedir. Realistleri yalnız devletlere odaklandığı için indirgemeci olarak nitelendiren Waltz, kendisinin yapbozun parçalarına değil; resmin bütününe baktığını iddia etmektedir. Bu iddiasının doğal bir sonucu olarak neo-realizmin "sistemik" ve "yapısal" özellikleriyle realizmden ayrıldığını savunmaktadır. Lakin önündeki "neo" ön ekinden de anlaşılacağı üzere neo-realizm, realizme karşı çıkmamakta, aksine onu "güncelleme" iddiasıyla hareket etmektedir. Aksi takdirde "neo" ön eki, yerini "post" ön ekine bırakacak ve kuramın adı postrealizm olacaktır.

KOPENHAG GÜVENLİK ÇALIŞMALARİ OKULU

Geleneksel güvenlik anlayışından, yeni güvenlik anlayışına geçişte pek çok faktör etkili olmuştur. Örneğin, küreselleşme süreci ya da teknolojik gelişmeler bu faktörler arasındadır. Yeni güvenlik anlayışına geçişte yeni tarz düşünce ve yaklaşımların da büyük etkisi vardır. İşte bu yaklaşımlar arasından en öne çıkanı, Barry Buzan'ın öncülük ettiği Kopenhag Güvenlik Çalışmaları Okulu'dur.

21 Övgü Kalkan Küçüksoğak, "Güvenlik Kavramının Realizm, Neo-realizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(14), 2012, s. 203-204.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

1983'te yayınlanan İnsanlar, Devletler ve Korku adlı eserinde Buzan, geleneksel askeri tehdit merkezli güvenlik anlayışını eleştirmiştir. Doksanlı yıllarda ise Jaap de Wilde, Ole Waever gibi düşünürler Soğuk Savaş sonrasında şekillenen yeni şartların, güvenliğin asli unsurlarını ve değerlerini genişleten, plüralist ve yapısal özellikte olan yeni bir anlayış olduğu söylemişlerdir. Geleneksel güvenlik anlayışını benimseyenlerle ile Kopenhag Okulu'nun temsilcileri arasındaki fikir ayrılıklarının temel noktası güvenlik olgusunun kapsamı ve içeriği üzerinedir. Kopenhag Okulu'nun temsilcileri yeni bir güvenlik kavramsallaştırması ortaya koymamış; ancak güvenlik olgusunun muhtevası ve bu muhtevanın oluşumuyla ilgilenmiştir. Buzan'a göre güvenlik çok dar anlamda tanımlanmıştır ki bu eleştirilmesi gereken bir husustur. Bu nedenle Buzan, güvenliği daha geniş kapsamlı değerlendirmiştir. Güvenliği savaş ve tehdit kavramı ve askeri güç çerçevesinde değerlendiren Gelenekçilerin tam aksine, genişletilmiş güvenlik kavramını üretmiştir.²²

Buzan'a göre, devletler meyveler gibidir. Bir yandan birbirine benzer; diğer yandan da farklı özellikleri taşırlar. Bu sebeple realizmden etkilenen geleneksel güvenlik anlayışının, devletlerin birbirine bütünüyle benzediğini düşünerek geliştirdiği ulusal güvenlik tanımlamalarını kabul etmek mümkün değildir. Ulusal güvenlik kavramı, her devletin kendi şartları çerçevesinde tanımlanmalıdır.²³ Bu yaklaşımıyla "ulusal kimlik" gerçeğini işaret eden Buzan, kimliklerden bağımsız bir dış politika analizinin yetersizliğini ortaya koymaktadır.

Buzan, geleneksel güvenlik anlayışının en önemli eksikliğini, "devlet" ve "askeri güvenlik" merkezli bir yaklaşımı benimsemesi olarak değerlendirmektedir. Bu da güvenlik anlayışının revize edilmesini gerekli kılar. Buzan'a göre, güvenlik üç düzey ve beş ana sektör olarak

22 Küçükşolak, a.g.m., s. 204-205.

23 Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, New York 1991, s. 96-97.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

genişletilmeli ve derinleştirilmelidir. Bu sektörler iç içe geçebilir, önceliği herhangi bir sektör olabilir. Bunun için herhangi bir güvenlik sorununun ortaya çıkması yeterlidir. Bu düzeyler ve sektörler Tablo 1'deki gibi gösterilebilir:²⁴

Tablo 1: Düzeyler ve Sektörler

Düzeyler	Sektörler
1- İnsan Güvenliği	1- Askeri Güvenlik
2- Ulusal Güvenlik	2- Politik Güvenlik
3- Uluslararası Güvenlik	3- Toplumsal Güvenlik
	4- Ekonomi Güvenliği
	5- Çevre Güvenliği

Kopenhag Okulu pek çok konuda yeni güvenlik kuramlarına öncülük etmiştir. Burada tüm yaklaşımlarını ortaya koymak olanaksızdır. Bu nedenle Buzan'dan sonra Kopenhag Okulu'nun en önemli düşünürlerinden biri olarak kabul edilen Ole Waever'ın "Güvenikleştirme Yaklaşımı" ele alınarak bölüm sonlandırılacaktır.

Güvenikleştirme pratiklerinin temelini söylemler oluşturur. Özellikle siyasetçiler ve politika üretenler, söylemleri kullanarak güvenlik alanı dışında yer alan bir olay ya da olguyu güvenikleştirmektedirler.²⁵ Güvenikleştirme kuramının uygulamaya konması ise belirli bir bilimsel çerçeve içinde yapılır. Belirli bir stratejiyle sistematik bir biçimde güvenikleştirme pratikleri hayata geçirilir. Sosyal medya, televizyonlar, gazeteler gibi iletişim araçları kullanılarak inşa edilmek istenen gerçeklik kitlelere iletilir. Söylemlerin gücü ya da inandırıcılığı, güvenikleştirme pratiklerinin başarıya ulaşabilmeleri için oldukça önemlidir. Burada algı

²⁴ Buzan, a.g.e., s. 363.

²⁵ Ole Waever, "Aberystwyth, Paris, Copenhagen New 'Schools' in Security Theory and Their Origins between Core and Periphery", *International Studies Association Panel Paper*, Montreal 2004, s. 8; Cenk Tamer-Mehmet Seyfettin Erol, "Yemen'de İran Kimliğinin İnşası: Mehdilik Üzerinden Bir Tartışma", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 4(1), Mayıs 2020, s. 18.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

yönetimi, propaganda, stratejik iletişim veya eskilerin tabiriyle ilm-i siyaset devreye girmektedir.

Bu doğrultuda, siyasi alanın dışında sayılan ve devlete ait kamusal bir problem siyasi alana taşınabilir ve buradan da güvenlik sorununa (*securitized*) dönüştürülebilir. Eğer problem siyasi arenanın dışındaysa devlet otoriteye böylesi bir problemle ilgilenmemektedir. İlgili problem kamusal tartışmaların ya da kamusal karar alma süreçlerinin ilgi alanı içinde görülmez. Problemin siyasallaşması için kamu politikasının bir parçası haline gelmesi gerekir. Bu siyasallaşan sorunun tüm toplumu ilgilendirmesi için hükümet probleme ilişkin bir seçim yapmakta, elde edilen sonuca göre kararlar almakta ve probleme kaynak tahsis etmektedir.²⁶ Bir olgu ya da olayın güvenlik alanına dâhil edilebilmesi; yani güvenikleştirme için temel olan üç koşul şunlardır: varoluşsal bir tehdidin algılanması, aciliyet ve istisnai mücadele yöntemlerine duyulan ihtiyaç.²⁷ Özetle güvenikleştirme pratikleri, siyasal iktidarların söylemleri aracılığıyla ortaya konan ve büyük ölçüde siyasal güce meşruiyet zemini sağlayan uygulamalardır. Güvenikleştirme çabalarının başarısı hem uygulayanın söylemler üzerinden suni bir gerçeklik inşa etme ustalığına hem de karşıdaki kitlenin bilinç düzeyine bağlıdır.

POST-POZİTİVİST ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI VE GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

ELEŞTİREL KURAMIN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Frankfurt Okulu ve temelde okulla birlikte anılan ve farklı yorumlamalara sahip olan Eleştirel Kuram, karmaşık bir yapıya sahiptir. Frankfurt

26 Nebi Miş, "Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 2011, s. 348.

27 Michael C. Williams, "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 47(4), 2003, s. 514.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Okulu'nun temelleri, 3 Şubat 1923 tarihinde Eğitim Bakanlığı'nın bir kararnamesiyle kurulan, Frankfurt Üniversitesi Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü'dür.²⁸ Frankfurt Okulu içinde "Max Horkheimer, Theodor Adorno, Walter Benjamin, Herbert Marcuse, Erich Fromm ve Leo Lowenthal" öne çıkan düşünürler yer almaktadır. Ayrıca "Jürgen Habermas ve Axel Honneth" de eleştirel kuramın iki önemli düşünürüdür.²⁹ Uluslararası ilişkiler disiplinde "Robert Cox" ve eleştirel güvenlik çalışmaları içindeyse "Ken Booth" kuramın günümüzdeki en önemli temsilcileri olarak kabul edilebilir.

1937 yılında *Geleneksel ve Eleştirel Kuram* başlıklı yazısında Horkheimer, Frankfurt Okulu'nun eleştirel yaklaşımını ortaya koymuştur. Horkheimer'a göre eleştirel kelimesi, saf aklın idealistçe bir eleştirisi anlamına gelmemektedir. Horkheimer, kelimeyi ekonomi politik yaklaşımının diyalektik bir eleştirisi olarak düşündüğünü ifade etmiştir. Frankfurt Okulu'nun ortaya koyduğu bir diğer yaklaşım da bilimsel kuramlar (pozitivistler) ile eleştirel kuramlar arasındaki farklılaşmadır. Dünyanın başarılı bir biçimde manipülasyonu, Okul için bilimsel kuramların ilk amacıdır; kuramlar, araçsal bir kullanıma sahiptir. Eleştirel kuramların amacı ise özgürleştirme ve aydınlanma anlayışını sağlamak, failerin üstü örtülü tahakküm ilişkilerinin farkındalığını içinde hareket etmesi ve bu sayede onları bu baskılardan kurtararak gerçek çıkarlarının nasıl elde edilebileceğini belirlemek şeklindedir.³⁰ Fakat özgürleştirme pratiklerinin, Batı dışındaki çoğu toplum için etnik ya da dinsel bölünmenin önünü açabilecek, son derece yanlış uygulamaları beraberinde getirebilecek bir yaklaşım olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

Eleştirel kuramın en önemli temsilcisi sayılan Robert Cox, 1981 yılında *Millennium* dergisinde yayınlanan makalesinde "Problem Çözücü Kuram"

28 Zafer Durdu, "Frankfurt Okulu'nun Sosyal Bilim Anlayışı", *Sosyoloji Dergisi*, 3(15), 2006, s. 16-17.

29 Richard Devetak, "Critical Theory", S. Burchill vd., der., *Theories of International Relations*, Palgrave Macmillan, Hampshire 2013, s. 163.

30 Durdu, a.g.m., s. 19-20.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

ve “Eleştirel Kuram” ayırımına giderek, eleştirel kuramın uluslararası ilişkiler disiplindeki en önemli yaklaşımlarından birini ortaya koymuştur. Cox’a göre Problem Çözücü Kuramlar, pozitivist yöntem bilimden yararlanan ve mevcut sistemin sorunlarını ve krizlerini çözmeye amaçlayan kuramlardır. Eleştirel kuram ise tarihsel materyalizme dayanmakta ve küresel koşulların demokratikleşmesi ve özgürleştirilmesi için radikal dönüşümler ortaya koyan bir yaklaşımdır. Cox’a göre kuram, her zaman birileri ve bir amaç için vardır. Bu durum, mevcut kuramların politik ve ideolojik arka planlarını ortaya koymaktadır.³¹ Cox’un bir diğer katkısı da Antonio Gramsci’nin hegemonya yaklaşımını, eleştirel kuram kapsamında, uluslararası ilişkiler disiplinine uyarlamış olmasıdır. Cox’un “Dönemin hegomonu dönemin bilgisini inşa eder” sözü, bilgi-iktidar ilişkisini özetleyen ve en bilinen cümlesidir. Yine Cox, baskıcı/tahakküme dayalı hegemonya ve gönüllü/rızaya dayalı hegemonya ayırımıyla özellikle ABD hegemonyasını geçmiş dönemlerdeki tahakküme dayalı imparatorluk deneyimlerinden ayıştırmaktadır.

Eleştirel kuramcılar içinde önemli bir yeri olan Andrew Linklater ise eleştirel kuramı, geleneksel yaklaşımlara meydan okuyan devasa bir başkaldırı olarak nitelendirmektedir. Pozitivist bir anlayışla moral değerleri ve soyut olguları bilim dışı sayan realizm, yazara gören gerçekliğin yalnızca bir yüzünü görebilmektedir. Fakat uluslararası ilişkilere asıl yön veren devletlerden öte bireylerdir; somut olandan öte algı düzeyinde inşa edilendir. Düzen, çıkar ve güvenlik odaklı geleneksel kuramlar, gerçekliği büyük ölçüde fasit bir daire içinde aramaktadırlar. Oysa eleştirel yaklaşım, özgürleştirici doğasıyla gerçeği anlama ve anlamlandırmaya çok daha yakındır.³²

Eleştirel güvenlik çalışmalarının en önemli düşünürlerinden biri olan Ken Booth’a göre ise tarihsel süreçte ortaya çıkan ataerkil yapılar, tüketime

31 Richard Devetak vd., “Marxism and Critical Theory”, R. Devetak, Anthony Burke-Jim George der., *An Introduction to International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 69.

32 Andrew Linklater, *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*, The Macmillan Press, London 1990, s. 8-9.

dayalı kapitalist zihniyet, milliyetçilik ve ırkçılık akımları ve egemen ulusal devletler var olmasını istedikleri bir dünyayı inşa ettiler. Zaman içinde çoğunluğu dışlayan ve yalnızca bir grup elit azınlığın çıkarlarını önceleyen bir yapı ortaya çıktı. Güvenlik alanında da bu anlayışın karşılığı olarak realizm ortaya çıktı. Yoksulluk, zulüm, savaş, sefalet, ölüm ve hastalık insanlığın farklı bölgelerinde hayatın gündelik gerçekleri haline geldi. Sen/Ben, Biz/Onlar gibi suni kategorik ayrımlarla insanlar ötekileştirildi ve düşman haline getirildi.³³ Diğer bir anlatımla, güvenlik tehditleri büyük ölçüde muktedirler tarafından inşa edilmiş olup; sosyal pratiklere ve somut gerçekliklere dayanmamaktadır.³⁴ Bu sebeple eleştirel kuramlar açısından güvenliğin anlamı, en genel biçimde, “biz insanlar” söylemi aracılığıyla, bu suni kurguyu yıkmak ve özgürleştirici pratikleri geliştirmektir. Ancak unutulmamalıdır ki özgürleşme ideali, kuramsal düzlemde insani bir arayışken; somut pratikte ayrılıkçı etnik bir ideolojiyle birleşerek savaş, çatışma ve şiddet unsurunun meşruiyet zemini haline dönüşebilir. Bu nedenle özgürleşmenin ölçüsü ne olmalıdır, özgürleşmek diğer insanların özgürlüklerine engel oluyor mu benzeri sorular üzerinden, Ken Booth gibi düşünürler tarafından “sınırları bilimsel olarak çizilmemiş” olan bu yaklaşım sorgulanmalıdır.

İNŞACI KURAMIN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

İnşacılık (konstrüktivizm) kavramı, Uluslararası İlişkiler disiplini içinde ilk defa Nicholas Onuf’un çalışmalarında kullanılmıştır. Kuramı popülerleştiren kişi ise Alexander Wendt’tir. Nicholas Onuf’un yaklaşımı, inşacı kuramın felsefi temellerini oluştururken; Wendt’in çalışmaları da böylesi bir temel üzerine inşa edilmiş kuramsal bir girişimdir.³⁵ Bu kapsamda inşacıların,

33 Ken Booth, *Theory of World Security*, Cambridge University Press, Cambridge 2007, s. 11-12.

34 Claudia Aradau vd., “Introducing Critical Security Methods”, Claudia Aradau vd., der., *Critical Security Methods: New Frameworks for Analysis*, Routledge, Oxon 2015, s. 1.

35 Helin Sarı Ertem, “Kimlik ve Güvenlik İlişkisine İnşacı Bir Yaklaşım: “Kimliğin Güvenliği” ve “Güvenliğin Kimliği””, *Güvenlik Stratejileri*, 8(16), 2016, s. 183.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

en genel anlamda politik kuramlar veya politik pratikler yerine fikirler ve normların şekillendiği sosyal inşa süreçlerini önelediği ve güç olgusu yerine kimlik olgusunu odak noktasına koyan bir anlayış geliştirdiği söylenebilir.³⁶

Geleneksel anlayış, Westfalya mantığına dayanan ulus-devlet zihniyetine karşı uluslararası toplum söylemini geliştirmeye gayret etmektedir. Post-Westfalyan dönemde, yeniden kavramsallaştırma ve yeniden düşünme pratikleri inşacıların odak noktasıdır.³⁷ Bu kapsamda inşacıların, bilimsel yöntembilim olarak söylem analizini ve kültürler arası etkileşim süreçlerinin irdelenmesini benimsediği söylenebilir. Bu analizler, farklı kimliklere sahip insanların birbirleriyle iletişim kurma biçimlerinden, bu iletişim sonucu ortaya çıkan anlam ve yorumlamalarına kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.³⁸

İnşacı yaklaşımın en önemli düşünürü, hiç şüphesiz Wendt'dir. Wendt, çoğu uluslararası ilişkiler düşünürünün analizlerinin temelini oluşturan anarşi hâlini, sabit/değişmez olarak kabul etmemekte ve "anarşi; devletlerin ortaya çıkardığı ve şekillendirdiği bir durumdur" demektedir. Bunun yanı sıra devletlerin kimliklerini de değişebilir olgular olarak görmektedir.³⁹ Wendt'in analizlerinin temelinde, toplumsal yapının dinamikliği ve değişkenliği vardır. Ona göre, toplumsal alan sürekli olarak etkileşim içindedir ve bu etkileşim sonucu sürekli değişen bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bireyler ve kurumlar, bu değişimin çekirdeğini oluşturmaktadır.⁴⁰ Bu nedenle Wendt'in bakış açısının çekirdeğini sistem

36 Jörg Friedrichs, *European Approaches to International Relations Theory: A House with Many Mansions*, Routledge, Oxon 2004, s. 119.

37 Mathias Albert, "Introduction", Mathias Albert-Lena Hilkermeier der., *Observing International Relations: Niklas Luhmann and World Politics*, Routledge, London 2004, s. 1-2.

38 Dagmar Scheu-Jose Saura, "Introduction", Dagmar Scheu der., *Discourse and International Relations*, Peter Lang, Bern 2007, s. ix.

39 Maja Zehfuss, *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*, Cambridge University Press, Cambridge 2002, s. 4.

40 Vincent Pouliot-Frédéric Merand, "Bourdieu's Concepts", Rebecca Adler-Nissen der., *Bourdieu in International Relations*, Oxon: Routledge, Oxon 2013, s. 31.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ve yapının ve dolayısıyla devletlerin sosyal olarak inşa edilmiş olgular olduğu anlayışı oluşturmaktadır.⁴¹ Wendt'in aslında bir sistem analizi yaptığı görülmektedir. Zaten ünlü makalesi "*The Agent-Structure Problem in International Relations Theory*"nin girişinde de neo-realizm ve dünya-sistem kuramından sistem anlayışını eleştirerek, kendi anlayışını bunların karşısına konumlandırmaktadır.⁴²

İnşacı kuramın güvenlik yaklaşımı ile kimlik olgusu arasında çok yakın bir ilişki vardır. İnşacılar göre, dış politikanın hiçbir surette materyal olmayan sosyal yapısı, aktörlerin kimliklerini ve çıkarlarını şekillendirmektedir. Aktörlerin bu farklı kimlik ve çıkar tanımlarının etkileşiminin doğuracağı sonuç, uluslararası arenada işbirliği fırsatlarının ne kadar mümkün olduğunu ortaya koyar.⁴³ Kimlik merkezli analizler, inşacıların sosyolojiden beslenen yönünü; bu analizleri yaparken kullandıkları en önemli yöntem bilim olan söylem analizleri ise dil bilim (filoloji) disiplini ile bağıni ortaya koymaktadır.

POSTMODERNİZMİN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Sanatta postmodernizm tartışmaları ABD'de başlasa bile kendilerini postmodern toplumsal kuram olarak nitelendiren ilk eserler, 1970'li yılların sonlarına doğru Fransa'da doğmuştur. Bu nedenle Jean Baudrillard, Jean-François Lyotard, Roland Barthes, Deleuze/Guattari ve Guy Debord gibi isimler, postmodernist kuramın öncü isimleri olarak görülmektedir. Postmodernizmin kuramsal gelişim süreci ekseriyetle Fransız düşünörlere mal edilse de postmodernist kurama ilham kaynağı olan asıl filozoflar Alman filozofları, bilhassa Friedrich Nietzsche ve Martin Heidegger'dir.⁴⁴

41 Harry Gould-Nicholas Onuf, "Pragmatism, Legal Realism and Constructivism", H. Bauer-E. Brighi der., *Pragmatism in International Relations*, Routledge, Oxon 2009, s. 31.

42 Alexander Wendt, "The Agent-Structure Problem in International Relations Theory", *International Organization*, 41(3), 1987, s. 335-337.

43 Sarı Ertem, a.g.m., s. 221.

44 Seyfettin Aslan- Abdullah Yılmaz, "Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 2001, s. 102.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Uluslararası ilişkiler disiplinin postmodernizmin uluslararası ilişkiler disipliniyle tanışması ise 1980'lerde olmuştur. En genel tanımıyla "modernizm karşıtı" bir kuram olan postmodernizmin önemli diğer düşünürleri Richard Ashley, Jenny Edkins, Cyntia Weber, Rob Walker ve David Campbell şeklinde sıralanabilir.⁴⁵

Postmodernizm sosyal kurumsal ve epistemolojik yanıla genellikle Batılı ülkelerde ortaya çıkan aydınlanma felsefesine ve özellikle modernist ideolojiye yöneltilmiş bir eleştiridir. Postmodern bilgi, modern süreç boyunca oluşan bilimsel bilgi tekeline karşı bir özgürleşme gayretidir. Parçalanmayı savunan postmodernizm her türlü bilgisel ya da toplumsal ön kabulü reddetmektedir. Postmodernizm, mimariden heykeltıraşlığa veya antropolojiden zoolojiye her türlü kültürel alanla ya da yaklaşımla ilgilenmektedir. Edebiyat, tarih, hukuk, sosyoloji, psikoloji, ekoloji, felsefe vb. farklı alanlarda ve disiplinlerde postmodernizmin izleri mevcuttur. Ayrıca postmodernizm, epistemolojik varsayımları reddetmekte, yöntembilimsel uzlaşımları kabul etmemekte, bilgi iddialarına direnmekte, hakikatin her türlü versiyonuna şüpheyle yaklaşmakta ve son olarak politika önerilerini bir kenara atmaktadır.⁴⁶ Diğer bir anlatımla postmodernizm, gerçekliğin daha önce inşa edilmiş "suni" varyoslarını reddetmekte ve bunun yerine gerçekliğin "doğal" olan üzerinden anlaşılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Postmodernizmin güvenlik anlayışına bakıldığında öncelikli olarak modernizmin inşa ettiği dili sorunlu bulmakta ve bu dilin, ben ve öteki, biz ve onlar, dost ve düşman gibi algılarını keskinleştirerek çok önemli bir güvenlik sorununa yol açtığını düşünmektedirler. Yine postmodernistler kapsayıcı meta-anlatılarını en önemli güvenlik sorunu olarak görmektedirler. İdeolojiler, dinler, geleneksel kuramlar hep bu

45 A. Chatterjee, *International Relations Today -Concepts and Applications-*, Pearson Education India, New Delhi 2010, s. 46.

46 Aslan-Yılmaz, a.g.m., s. 99-100.

kapsamda değerlendirilmektedirler. Bu meta-anlatılardan en öne çıkanlar ise kapitalizm ve ulus devlet anlayışıdır.

Postmodernizm, modernitenin savunduğu ulus devlet anlayışının tek tipleştirilmiş bireyler yaratma projesine karşı durarak devlet aygıtının karşısında bireyleri öncelemektedir. Modernist ideolojinin tek-tipleştirici anlayışını ve üstten baskıyla dayattığı kimliği kesinlikle kabul etmeyen postmodernizm, sebeple eleştirilerinin temeline modern ulus devletleri koymaktadır. Postmodernizmi savunanlara göre bunun nedeni modern ulus devletlerin yapısının, mevcut konjonktürde yeterli bir araç olmaktan ve bireyin refahını sağlamaktan çok uzak olması sorunsalıdır ki bu yapı, siyasal şiddete meyilli ve baskı yoluyla egemenliği sağlayan bir amaca dönüştürülmüştür.⁴⁷ Ama tüm bu eleştirel bakış açısına rağmen devletlerin yerine nasıl bir sistem öngördüklerini net bir biçimde ortaya koyamayan postmodernistler, çoğu zaman en büyük eleştiriye bu eksiklikleri nedeniyle almaktadırlar. Alanın belki de en uçlarında yer alan, çoğu insan tarafından gerçeklikle uyuşmadığı için reddedilen bir kuramsal anlayış olarak nitelenebilecek postmodernizm, aslında diğer kuramlara benzemediği için bile değerlidir. “Herkesin aynı şeyi düşündüğü yerde, aslında kimse bir şey düşünmüyordur” mottosundan hareketle, postmodernizmi büyük bir düşünsel devrim olarak görmek de mümkündür.

FEMİNİST KURAMIN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Feminizm, erkeklere tanınan siyasi, sosyal ve ekonomik hakların tümünün kadınlara da verilmesini savunan, kadının toplum içindeki rollerini genişletmeyi arzu eden bir öğretilerdir. Başka bir deyişle feminist kuram, cinsiyeti analizlerinin temeli şeklinde kabul eden, inter-disipliner bir anlayış ya da yaklaşım olarak tanımlanabilir. Tarih boyunca kadınlar çok büyük ölçüde erkeklerden daha önemsiz varlıklar olarak görülmüş ve

47 Bilgehan Emeklier, “Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar”, *Bilge Strateji*, 2(4), 2011, s. 170.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

hatta kimi toplumlarda insan olarak dahi kabul edilmemiştir. Kadınların 17. yüzyılda, İngiltere’de, seslerini çıkarmaya başladığı söylenebilir. Mary Wollstonecraft’ın 18. yüzyılda yazdığı *Kadın Haklarının Savunusu* kitabı feminizm konusunda yazılmış ilk eserdir. Eser kadınların da erkekler gibi eğitim, adalet veya politika gibi alanlarda eşit hakları olması gerektiğinden bahseder.⁴⁸ Bu ilk dalga feminizm, daha çok kadınların siyasal sistem içindeki seçme ve sonrasındaki seçilme hakkı üzerine inşa edilmiş bir anlayışı temsil etmektedir. İkinci dalga feminizm 1960’larda, üçüncü dalga feminizm ise Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmıştır.

Uluslararası ilişkiler alanında feminist yaklaşımlar 1980’lerin sonu ve 1990’ların başında ortaya çıkmıştır. Ann Tickner, Sandra Harding, Cynthia Enloe ve Christine Sylvester gibi isimler sayesinde feminist uluslararası ilişkiler teorisi gelişmiştir. Feministler için uluslararası ilişkilerde temel sorular şunlardır: Devletler ya da uluslararası örgütlerde idareciler, dış politikadaki karar alıcı kişiler veya kolluk kuvvetleri neden büyük ölçüde erkeklerden oluşmaktadır? Dış politika ve askeri konularda kadınlar neden yeterli düzeyde karar alma süreçlerine dahil olamamaktadırlar? Uluslararası ilişkiler çalışmalarında toplumsal cinsiyete dair problemlere ilişkin bakış açıları tarafsız olabilir mi? Bu ve benzeri sorulara aranan cevapların feminizmin gelişimine katkısı büyük olmuştur.⁴⁹ Bu sorular ekseninde şekillenen feminist kuram, üçüncü dalga feminizmle birlikte yalnızca kadın merkezli bir bakış olmaktan çıkıp toplumsal cinsiyet temelli bir anlayışa dönüşmüştür.

Ann Tickner’a göre feminist kuram, diğer uluslararası ilişkiler kuramlarının aksine, normatif ve genellikle özgürleştirici olan bir yaklaşımdır. Tickner’a göre, nesnellik iddialarına inanmak ve öncelikle erkekler hakkındaki bilgiye dayanan evrensellik sorgulanmalıdır. Feminist

48 Muhittin Ataman, “Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti”, *Alternatif Politika*, 1(1), 2009, s. 2.

49 Özlem Tür-Çiğdem Aydın Koyuncu, “Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları”, *Uluslararası İlişkiler*, 7(26), 2010, s. 5.

kuramcılar, “pratik bilgi” veya insanların günlük yaşam pratiklerinden elde edilen bilgileri geliştirmeye çalışmaktadır. Bilginin yukarıdan aşağı değil; aşağıdan yukarıya gelişen bir olgu olduğunu savunmaktadır.⁵⁰ Katherine Allison’a göre feminist kuramlar güvenlik kavramsallaştırmalarından ya da diğer kuramsal iddialardan çok daha bütünleştirici ve barışçıl bir söylem geliştirme çabası içindedir.⁵¹ Realizm ve neorealizm gibi devlet erkine hizmet eden yaklaşımlar yerine, feminist kuramın insanı; yani bireyi önceleyen yaklaşımları uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına çok daha rasyonel bakış açılarıdır.⁵²

Feminizmin güvenlik anlayışı şu şekilde özetlenebilir: “Erkek egemen düşünme biçimi dönüştürülmelidir...” Zira feminist kuramcılara göre uluslararası ilişkiler alanında yaşanan savaş, çatışma, terörizm gibi şiddet eylemlerinin hepsi erkek egemen düşünce biçiminden kaynaklanmaktadır. Buna alternatif olarak kadın düşünce sistematığı önermekte ve bu sayede dünyanın daha barışçıl, işbirliğine daha yatkın bir yapıya doğru evrileceğini öne sürmektedirler. Böylesi bir anlayış aslında başka bir kategorize etme süreci olarak değerlendirilebilir. Kadın-erkek, siyah-beyaz, dost-düşman gibi diyalektik mantıkla yapılan değerlendirmeler kendi içinde diğer bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu yüzden de eleştirel kuramcılarının geliştirmeye gayret ettikleri “biz insanlar” söylemi daha kapsayıcı ve kucaklayıcı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Geleneksel güvenlik kuramları olan idealizm, realizm ve neo-realizm güvenliği ağırlıklı olarak pozitivist bir yöntemle ve devlet düzeyinde ele almıştır. İdealizm en genel anlamda Immanuel Kant’ın ebedi barış

50 J. Ann Tickner, “Feminist Responses to International Security Studies”, *Peace Review*, 16(1), 2004, s. 45.

51 Katherine Allison, “Feminist Security Studies and Feminist International Political Economy: Considering Feminist Stories”, *Politics and Gender*, 11(2), 2015, s. 430.

52 Karin Aggestam vd., “Theorising Feminist Foreign Policy”, *International Relations*, 33(1), 2019, s. 25.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

anlayışından esinlenen, liberalizm ve aydınlanma felsefesini benimsemiş düşünürlerin I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya koydukları bir yaklaşımdır. İnsan doğasına yönelik olumlu bir bakış açıları vardır. “Uluslararası hukuk kuralları” ve “uluslararası örgütler” marifetiyle uluslararası sistemin yeniden inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu anlayışları Milletler Cemiyeti ile vücut bulmuş olsa da II. Dünya Savaşı’nın patlak vermesi idealizmin yerini realizme bırakmasına yol açmıştır.

Realizm ise Soğuk Savaş dönemine damga vurmuş bir kuramdır. Hobbes’un insan doğasına yönelik olumsuz bakış açısı realizmin felsefi temelidir. Ayrıca Thucydides, Machiavelli ve Hobbes gibi düşünürlerin yaklaşımlarını da derleyen Morgenthau kuramın isim babasıdır. Realizm en genel anlamda, güç maksimizasyonunu merkeze alan devlet merkezli bir bakış açısıdır. Waltz’un öncülük ettiği neo-realizm ise realizmi indirgemeci bulmakta ve analizlerin devlet düzeyinde değil; sistem düzeyinde yapmayı savunmaktadır. Sistemik ve yapısal bir kuram olan neo-realizmde en önemli konu güç dengesidir. Geleneksel güvenlik anlayışından, yeni güvenlik anlayışına geçişte bir köprü vazifesi gören Kopenhag Güvenlik Çalışmaları Okulu’nun da güvenlik çalışmalarında özel bir konumu vardır. Okulun önde gelen temsilcileri olan Buzan ve Waever’ın temel yaklaşımları güvenlik çalışmalarında çok derin izler bırakmış, güvenlik çalışmalarını yönlendirmiştir.

Yeni güvenlik anlayışı ise eleştirel kuram, inşacı kuram, postmodernizm ve feminist kuram üzerinden anlaşılabilir. Kökenleri Frankfurt Okulu’na dayanan eleştirel kuram “özgürleştirme pratiklerini” incelemekte ve uluslararası ilişkilerin epistemolojik ve ontolojik boyutunu sorgulamaktadır. Cox ve Booth kuramın önemli temsilcileridir. İnşacı kuram ise Wendt’in öncülük ettiği bir yaklaşımdır. “Kimlik”, “söylem” ve “çıkar” olgularını uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik çalışmalarının merkezine koymaya çalışmaktadırlar. Postmodernizm ise öncelikli olarak modernizm başta olmak üzere tüm “meta-anlatıları” eleştirmekte ve günümüzdeki en

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

önemli güvenlik sorunu olarak bu tektipleştirici anlayışı görmektedir. Daha çoğulcu yani “plüralist” bir dünya hayal etmektedirler. Feminist kuram ise kökenleri 18. yüzyıla dayanan bir yaklaşımdır. Uluslararası güvenliğe ilişkin en önemli sorunların “erkek egemen düşünme biçiminden” kaynaklandığını savunmaktadırlar.

Tüm bu kuramlar ortaya koymaktadır ki güvenlik; çok boyutlu, çok katmanlı, dinamik ve göreceli bir yapıya sahip olan ve bu nedenle çok farklı yaklaşımlarla analiz edilebilecek bir olgudur. Hangi kuramın güvenlik çalışmalarında daha açıklayıcı olduğundan ziyade, bu kuramların her birinin ayrı ayrı güvenlik disiplinine katkı sağladığı açıktır. Her coğrafya, her zaman dilimi, her ülke ya da her koşul altında geçerli olabilecek yasalar ortaya koymak gibi iddialı yaklaşımlar yerine, güvenlik sorunları ve konuları kendine has özellikleri içinde değerlendirilmelidir. Bu durum farklı güvenlik sorunlarında, farklı kuramlardan yararlanılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın temel sorunsalı; pozitivist yöntemi benimseyen kuramlar ile post-pozitivist yöntemi kullanan kuramlar arasında benzer yönler var mıdır? Yoksa ikisi arasındaki farklılaşma/ayrışma çok daha derin epistemolojik ve ontolojik anlamlar mı içermektedir? şeklindeydi. Bu sorunsala verilebilecek en net yanıt; geleneksel güvenlik anlayışını savunan pozitivist uluslararası ilişkiler kuramları ile yeni güvenlik anlayışını savunan post-pozitivist kuram arasında çok derin bir anlayış ve algılayış farklılığının olduğudur. Gerçekliği verili-sabit kabul eden ve gerçekliği somut-materyal dünyada arayan anlayış ile gerçekliği suni-değiştirilebilir bir yanılısama olarak idrak eden ve bu nedenle gerçekliği algı-bilgi düzeyinde arayan anlayış birbirine taban tabana zıttır. Hem kullandıkları yöntem hem de uluslararası ilişkileri algılayış biçimleri bu denli farklı olan kuramsal yaklaşımların, küçük bazı benzerlikleri olsa da esas olan aralarında büyük bir anlayış farklılığı olduğudur.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Aralarındaki bu düşünsel farklılığa rağmen biri diğerinden üstündür demek, bilimsel bir yaklaşım olmayacaktır. Eleştirel kuram, postmodernizm ve inşacı kuram özellikle son yıllarda güvenlik çalışmalarında popüler hale gelmiş olan yaklaşımlardır. Fakat bu üç yaklaşımın eleştirdikleri düzenin yerine, nasıl bir düzen kurulması gerektiği yönünde pek de yeni bir fikir ortaya koyamadıkları görülmektedir. Kuramsal düzlemde geçerliliği olan her fikir, somut pratiklerde uygulanabilir olmamaktadır. Bu nedenle realizm gibi modası geçmiş muamelesi gören kuramsal yaklaşımlara hala ihtiyaç vardır. Uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik noktasında aktörler çeşitlenmiş olsa da halen başat aktör konumunda devletler vardır. İnsan merkezli bakış açıları disipline büyük bir zenginlik kazandırmış olsa bile, devlet merkezli geleneksel kuramlara da ihtiyaç vardır. Bu sebeple pozitivist ve post-pozitivist kuramlar, bir bütünün birbirini tamamlayan ayrılmaz parçaları olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

ALBERT, Mathias, "Introduction", Mathias Albert-Lena Hilkermeier der., *Observing International Relations: Niklas Luhmann and World Politics*, Routledge, London 2004, s. 1-10.

AGGESTAM, Karin vd., "Theorising Feminist Foreign Policy", *International Relations*, 33(1), 2019, s. 23-39.

ALLISON, Katherine, "Feminist Security Studies and Feminist International Political Economy: Considering Feminist Stories", *Politics and Gender*, 11(2), 2015, s. 430-434.

ARADAU, Claudia vd., "Introducing Critical Security Methods", Claudia Aradau vd., der., *Critical Security Methods: New Frameworks for Analysis*, Routledge, Oxon 2015, s. 1-23.

ASLAN, Seyfettin-Abdullah Yılmaz, "Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 2001, s. 93-108.

ATAMAN, Muhittin, "Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti", *Alternatif Politika*, 1(1), 2009, s. 1-41.

AYDIN, Mustafa, "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), 2004, s. 33-60.

BEITZ, Charles R., *Political Theory and International Relations*, Princeton University Press, Oxford 1999.

BOOTH, Ken, *Theory of World Security*, Cambridge University Press, Cambridge 2007.

BUZAN, Barry, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, New York 1991.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

CHATTERJEE, A., *International Relations Today-Concepts and Applications*, Pearson Education India, New Delhi 2010.

CHIARUZZI, Michele, "Realism", R. Evatek vd., der., *An Introduction to International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2012.

CRAWFORD, Robert M. A., *Idealism and Realism in International Relations: Beyond the Discipline*, Routledge, London 2000.

DEVETAK, Richard, "Critical Theory", S. Burchill vd., der., *Theories of International Relations*, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2013.

DEVETAK, Richard vd., "Marxism and Critical Theory", R. Devetak vd., der., *An Introduction to International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 62-75.

DONNELLY, Jack, *Realism and International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2000.

DURDU, Zafer, "Frankfurt Okulu'nun Sosyal Bilim Anlayışı", *Sosyoloji Dergisi*, 3(15), 2006, s. 15-32.

EMEKLİER, Bilgehan, "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar", *Bilge Strateji*, 2(4), 2011, s. 139-184.

FERNANDES, Vitor R., "Idealism and Realism in International Relations: An Ontological Debate", *Janus.Net E-Journal of International Relations*, 7(2), 2016, s. 14-25.

FRIEDRICHS, Jörg, *European Approaches to International Relations Theory: A House with Many Mansions*, Routledge, Oxon 2004.

GOULD, Harry-Nicholas Onuf, "Pragmatism, Legal Realism and Constructivism", H. Bauer-E. Brighi, der., *Pragmatism in International Relations*, Routledge, Oxon 2009.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

JOAS, Hans-Wolfgang Knöbl, *Social Theory: Twenty Introductory Lectures*, Cambridge University Press, Cambridge 2009.

KÜÇÜKSOLAK, Övgü Kalkan, "Güvenlik Kavramının Realizm, Neo-realizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(14), 2012, s. 202-208.

KARABULUT, Bilal, "Birinci Dünya Savaşı ve Uluslararası İlişkilerde İdealizmin Yükselişi", *Akademik Bakış*, 8(15), 2014, s. 57-72.

KAUFMAN, Joyce P., *Introduction to International Relations: Theory and Practice*, Rowman&Littlefield Publishers, Lanham 2013.

KEYİK, Mehmet-Mehmet Seyfettin Erol, "Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), Mayıs 2019, s. 12-49.

LEBOW, Richard, *A Cultural Theory of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2008.

LEGRO, Jeffrey W.-Andrew Moravcsik, "Is Anybody Still a Realist?", *International Security*, 24(2), 1999, s. 5-55.

LINKLATER, Andrew, *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*, The Macmillan Press, London 1990.

MİŞ, Nebi, "Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 2011, s. 345-381.

POULIOT, Vincent-Frédéric Merand, "Bourdieu's Concepts", R. Adler-Nissen der., *Bourdieu in International Relations*, Routledge, Oxon 2013.

SARI ERTEM, Helin, "Kimlik ve Güvenlik İlişisine İnşacı Bir Yaklaşım: "Kimliğin Güvenliği" ve "Güvenliğin Kimliği", *Güvenlik Stratejileri*, 8(16), 2016, s. 177-237.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

SCHEU, Dagmar-Jose Saura, "Introduction", D. Scheu der., *Discourse and International Relations*, Peter Lang, Bern 2007.

SERDAR, İskender, "Neo-realizm, Neoliberalizm, Konstruktivizm ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış", *The Journal Of Europe-Middle East Social Science Studies*, 1(1), 2015, s. 14-38.

SPRINZ, Detlef F., *Models, Numbers, and Cases: Methods for Studying International Relations*, University of Michigan Press, Michigan 2004.

TAMER, Cenk-Mehmet Seyfettin Erol, "Yemen'de İran Kimliğinin İnşası: Mehdilik Üzerinden Bir Tartışma", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 4(1), Mayıs 2020, s. 11-42.

TICKNER, J. Ann, "Feminist Responses to International Security Studies", *Peace Review*, 16(1), 2004, s. 43-48.

TRACHTENBERG, Marc, "The Question of Realism", *Security Studies*, 13(1), 2003, s. 156-194.

TÜR, Özlem-Çiğdem Aydın Koyuncu, "Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları", *Uluslararası İlişkiler*, 7(26), 2010, s. 3-24.

VIOTTI, Paul R. and Mark V. Kauppi, *International Relations Theory*, Longman, New York 2019.

WAEVER, Ole, "Aberystwyth, Paris, Copenhagen New 'Schools' in Security Theory and Their Origins between Core and Periphery", *International Studies Association Panel Paper*, Montreal 2004.

WALKER, R. B. J., *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*, Cambridge University Press, Cambridge 1993.

WALTZ, Kenneth N., *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing Company, California 1979.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

WENDT, Alexander, "The Agent-Structure Problem in International Relations Theory", *International Organization*, 41(3), 1987, s. 335-370.

WILLIAMS, Michael C., "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 47(4), 2003, s. 511-531.

ZEHFUSS, Maja, *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*, Cambridge University Press, Cambridge 2002.

STRUCTURED ABSTRACT

Positivist methodology claims that the field of study of science in the most general sense can only be concrete / material facts and events. In other words, empirical, metaphysical, abstract and theological events and facts that cannot be subjected to experimentation are unscientific. Post-positivist theories, on the other hand, oppose this reductionist understanding and include normative elements in their works. While positivism searches for reality in the concrete, post-positivism is more concerned with realities built at the level of reason and perception. Positivist and post-positivist security theories do not differ only in terms of methodology, but also adopt very different understanding epistemologically and ontologically.

There is also a need for theoretical frameworks for security studies to be carried out on a scientific basis. At this point, the distinction between traditional security understanding and new security understanding arises. While idealism, realism and neo-realism, which are in the traditional understanding of security, use "positivist methodology", critical theory, constructivist theory, postmodernism and feminist theory within the new security understanding use post-positivist methodology. Therefore, the first reason for the transition from traditional security understanding to new security understanding is "methodological difference." The second of these reasons is the end of the Cold War and the third is the globalization process. Especially in the globalization process, the development of technology with an increasing acceleration has both created new threats and brought new forms to existing threats.

The fact that international relations took place in social sciences as a separate discipline and adopted positivism methodologically was possible with the debate between idealism-realism experienced in the first period. Although the origins of idealism and realism go back to ancient times, it is

seen that their scientific frameworks started to be drawn, especially in the post-World War I period. It is observed that these two approaches differ from each other by a question that basically dominates the philosophical aspect. This question; “Is a human being a good natural thing?” or “Is the cause of violence in the world human or systemic errors?” in the form.

Considering the thinkers who can be considered as key concepts of realism and who analyze the facts such as power, state and national interest in depth, it is seen that Thucydides, Machiavelli, Hobbes and Morgenthau stand out. Realism is an approach that defines states based on human nature in the most general sense, considers international relations as an anarchic system due to the absence of a higher authority and therefore prioritizes power and national interest. For realism that puts national power at the center, the most important pillar of a country’s power composition is military power.

Idealism and realism are theoretical structures synthesized by dozens of thinkers. However, when it comes to neo-realism, the first name that comes to mind is Kenneth Waltz. Neo-realism, or structural realism, is a theory that accepts the international structure in a hierarchical order, similar to classical realism, and structurally evaluates the international system as an anarchic phenomenon. According to this theory, the most important factor in the field of international relations is considered to be the systemic structure of international relations. Therefore, the foreign policies of the states and the relations / interactions between them are examined.

Many factors have been effective in the transition from traditional security understanding to new security understanding. For example, the globalization process or technological developments are among these factors. New styles of thinking and approaches have a great impact on the transition to a new security concept. The most prominent of these

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

approaches is the Copenhagen School of Security Studies led by Barry Buzan. Buzan has criticized traditional military threat-centered security understanding in the most general sense. In the nineties, thinkers such as Jaap de Wilde and Ole Waever said that the new conditions shaped after the Cold War was a new understanding that expanded the essential elements and values of security and had a pluralist and structural character.

Critical Theory, which is mainly associated with the Frankfurt School and the school and has different interpretations, has a complex structure. The most important issue for the critical theory built on the critique of capitalism is the emancipation practices. The concept of constructivism was used for the first time in the works of Nicholas Onuf within the International Relations discipline. Alexander Wendt is the person who popularized the theory. In this context, it can be said that constructionists prioritize social construction processes in which ideas and norms are shaped instead of political theories or political practices in the most general sense, and have developed an understanding that focuses on identity rather than power.

Postmodernism, with its social institutional and epistemological aspects, is a criticism directed towards the philosophy of enlightenment that usually emerges in Western countries and especially to the modernist ideology. Postmodern knowledge is an effort to liberate against the scientific knowledge monopoly that has formed during the modern process. Postmodernism, which advocates fragmentation, rejects any informational or social presupposition. Feminism, on the other hand, is a doctrine that advocates the granting of all political, social and economic rights given to men to women, and wishes to expand women's roles in society. In other words, feminist theory can be defined as an interdisciplinary understanding or approach that accepts gender as the basis of their analysis.

All these theories reveal that security; it is a phenomenon that has a multi-dimensional, multi-layered, dynamic and relative structure and can therefore be analyzed with very different approaches. Rather than which theory is more explanatory in security studies, it is clear that each of these theories separately contributes to the security discipline. Instead of ambitious approaches such as putting forward laws that can be valid in every geography, time zone, every country or under all conditions, security problems and issues should be evaluated within their own characteristics. This situation reveals the necessity to benefit from different theories in different security problems.